

Jarosław Ślęzak

Zjawisko migracji w rzeczywistości kulturowej Gdańska

Migracja jako zjawisko społeczne znane jest od zarania dziejów ludzkości i należy do istotnych jej ogniw rozwoju cywilizacyjnego. Zjawiska migracji są procesem ciągłym, zmieniającym formy w czasie¹.

Teorie procesów migracyjnych określają przyczyny migracji tworząc modele, do których należy push and pull.

Zawierający czynniki wypychające:

- wysokie bezrobocie;
- brak możliwości zatrudnienia w miejscu zamieszkania;
- brak odpowiedniego wynagrodzenia za wykonywaną pracę;
- przeludnienie i inne czynniki demograficzne;
- brak realizacji celów życiowych, aspiracji zawodowych;
- trudności edukacyjne.

Czynniki przyciągające:

- wyższe stawki wynagrodzenia, godne warunki pracy;
- otwartość rynku pracy dla osób migrujących;
- przyjazna polityka imigracyjna (prawo do pracy, prawo do pobytu);
- otwartość społeczeństwa na obcokrajowców;
- lepsze możliwości rozwoju intelektualnego;
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych;
- brak różnic kulturowych wynikających z przynależności do tej samej cywilizacji².

---

¹ J. Ślęzak, *Instytucjonalizacja życia imigracyjnego w przestrzeni lokalnej Gdańska*, Gdańsk 2010, s. 171.

² M. Duszczyk, *Polityka imigracyjna Unii Europejskiej oraz swobodny przepływ pracowników – ewolucja i teraźniejszość*, Warszawa 2010/2011, s. 25–26.

Inne teorie wpływające na tworzenie i założenia polityki imigracyjnej, to: Segmentacja Rynku Pracy, Sieci Migracyjnych, Nowa Ekonomia Migracji, Migracje Niepełne.

Ruchliwość przestrzenna powodowała powstanie wciąż nowych instytucji życia społeczno-politycznego i gospodarczego. Wzory instytucji wytworzone w starożytnej Grecji i Rzymie stały się przedmiotem naśladowania i podstawą rozwiązań w Europie. Kształtowały się one w kontaktach z obcymi kulturami. Do nich nawiązano w organizacji państwa Karola Wielkiego, nadając mu uniwersalny charakter.

W XI i XII w. w istotnym stopniu migracje generowały krucjaty. Spowodowały one przemiany kulturowo-cywilizacyjne, a w tym wytworzenie instytucji gospodarki towarowo-pieniężnej, powstanie nowych rynków handlu międzynarodowego; w ładzie religijnym – zakonów. W XII i XIII w. pojawiły się wyprawy krzyżowe nad Bałtykiem. Rycerstwo niemieckie, podejmując ekspansję na wschód, narzuciło nowy porządek kulturowy miejscowym społecznościom.

W XV i XVI w. ujawnił się zamorski kierunek migracji; następnie istotne zmiany migracyjne spowodowała Wielka Rewolucja Francuska. Uchwalona w czasie jej trwania 26 sierpnia 1789 r. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela podniosła ideę wolności jednostki, co otwierało drogę do przemieszczania się ludności. W XIX w. ożywiły je ruchy rewolucyjne i narodowe (Wiosna Ludów, polskie powstania narodowe). Znaczne kręgi społeczeństw, z przyczyn politycznych, opuszczały swoje kraje, zwłaszcza w obliczu prześladowań. W II połowie XIX w. nastąpiły dalsze zmiany w rzeczywistości migracyjnej pod wpływem rozwoju kapitalizmu. Zwłaszcza wysoka fala emigracji ujawniła się w końcu XIX w. i na początku XX w. Ruchy migracyjne powodowane przyczynami ekonomicznymi określano „emigracją za chlebem”. W okresie międzywojennym następowało dalsze ich pogłębianie się. Wtedy powodowane były zarówno względami ekonomicznymi, politycznymi, jak i kulturowo-cywilizacyjnymi. Współcześnie uznając migrację za wartość cywilizacyjną obserwuje się zjawisko w różnych zależnościach, powiązaniach, sytuacjach kulturowo-cywilizacyjnych³.

Standardy międzynarodowe dotyczące praw człowieka należą do czynników wywierających wpływ na politykę państwa popytu w stosunku do cudzoziemców⁴. Współcześnie obserwuje się proces uniwersalizacji praw człowieka i podstawowych wolności. Narody Zjednoczone wypracowały Międzynarodowy Statut Praw Człowieka, będący kanonem praw człowieka i podstawowych wolności. Składają się nań prawa i podstawowe wolności, zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (PDPCz), w Międzynarodowym Pakiecie Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych (MPPGSiK), w Międzynarodowym Pakiecie Praw Obywatelskich i Politycznych

³ J. Ślęzak, *op.cit.*, s. 7–8.

⁴ R. Kuźniar, *Prawa człowieka, prawo, instytucje, stosunki międzynarodowe*, Warszawa 2002, s. 16.

(MPPOiP) oraz w Protokole Fakultatywnym do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (PFMPPOiP). Dokumenty te obejmują prawa cywilne, polityczne, ekonomiczne, socjalne i kulturalne.

W uchwalonej 10 grudnia 1948 r. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka precyzuje się w art. 13 zakres wolności przemieszczania. Wolność ta przysługuje każdemu człowiekowi i oznacza swobodę poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania w granicach każdego państwa, swobodę opuszczania jakiegokolwiek kraju łącznie z własnymi i swobodę powrotu do swojego kraju⁵.

Prawo do swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania w granicy każdego państwa oraz prawo do opuszczania jakiegokolwiek kraju, w tym i własnego, wywodzi się z art. 12 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (uchwalony 16 grudnia 1966 r.), ratyfikowany przez Polskę 3 marca 1977 r. Zapis ten odnosi się do osób przebywających legalnie na terytorium danego kraju. Wjazd cudzoziemca na terytorium państwa pozostawiono suwerennej decyzji jego władz nawet wtedy, gdy zostaną przywołane względy humanitarne. Przyjęcie azylanta zobowiązuje państwo do zagwarantowania mu podstawowych praw i wolności przynależnych każdemu człowiekowi. Azylant powinien być objęty ochroną, jaką państwo zapewnia innym cudzoziemcom i nie może być gorzej traktowany niż uchodźca. Na mocy Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych funkcjonuje trzy stopniowy system implementacji jego postanowień, a jego działanie zapewnia Komitet Praw Człowieka (CCPR)⁶.

Znaczenie polityczne i moralne ma, przyjęta 10 grudnia 1992 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Deklaracja Praw Osób Należących do Mniejszości Narodowych lub Etnicznych, Religijnych i Językowych. Określa się w niej prawa osób należących do mniejszości, m.in. prawo do kultywowania własnej kultury, używania własnego języka, swobody wyznania i praktykowania religii, uczestnictwa w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym w kraju osiedlenia, tworzenia własnych stowarzyszeń, nawiązywania swobodnych kontaktów z obywatelami państw macierzystych⁷.

Wolność przemieszczania gwarantuje uchwalony 16 września 1964 r. Protokół warty do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. Wolność ta dotyczy każdego, kto przebywa legalnie na terytorium państwa, nie jest wolnością absolutną, jej ograniczenia mogą być przewidziane przez akty normatywne rangi ustawy z uwagi na bezpieczeństwo państwowe bliczne, utrzymanie porządku publicznego, zapobieganie przestępczości, ochronę

⁵ L. Wiśniewski, *Wolność przemieszczania i wyboru kraju zamieszkania*, Warszawa 1987, s. 5.

⁶ R. Kuźniar, op.cit., s.106.

⁷ H. Chałupczak, T. Browarek, *Mniejszości narodowe w Polsce 1918–1995*, Lublin 2000, s. 37–38.

zdrowia lub moralności, ochronę praw i wolności innych osób (tzw. klauzula limitacyjna)⁸.

W mechanizmie kontroli istotne miejsce zajmuje Trybunał Praw Człowieka, powołany 1 listopada 1998 r., organ właściwy we wszystkich sprawach dotyczących stosowania i interpretacji Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁹.

W ramach systemu Rady Europy mniejszości dotyczą dwa dokumenty: Europejska Karta Języków Regionalnych i Mniejszościowych oraz Europejska Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych. Konwencja nie określa praw pozytywnych (podmiotowych), ale zasady, do których przestrzegania zobowiązuje się państwa strony, m.in. równości wobec prawa, zakaz dyskryminacji osób należących do mniejszości narodowych, powstrzymanie się od praktyk asymilacyjnych wbrew woli tych osób, zachowanie zasadniczych elementów tożsamości mniejszości narodowych¹⁰.

Unia Europejska podjęła próbę stworzenia wspólnej polityki migracyjnej. Wyznaczają ją, w znacznej mierze, Programy Tampere (1999 r.) i Haski (2004 r.). Z dorobku prawnego Schengen wynika zasada zniesienia kontroli na granicach zewnętrznych. Dorobek Schengen został włączony instytucjonalnie i prawnie w ramy Unii Europejskiej, tzw. „aquis Schengen” (Układ z Schengen z 14 czerwca 1985 r., Konwencja Wykonawcza z Schengen z 19 czerwca 1990 r., Protokoły akcesyjne do umowy z 1985 r. oraz Porozumienia Wykonawcze, decyzje i deklaracje przyjęte przez Komisję Wykonawczą ustanowioną przez Porozumienie Wykonawcze). Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. spowodowało przyjęcie całego dorobku prawnego Wspólnoty, w tym „aquis Schengen”. Znalazło to odzwierciedlenie w polityce i ustawodawstwie migracyjnym Polski¹¹.

W panoramie migracji istotne miejsce zajmował Gdańsk. Czynnikiem przyciągającym imigrantów było nadmorskie położenie Gdańska. W ciągu wieków w rozwoju Gdańska ważną rolę odgrywał element pogranicza; ścierały się w nim problemy świata słowiańskiego i germańskiego.

W średniowieczu przybywali do Gdańska głównie imigranci z Niemiec (Westfalii, Saksonii, Lubeki, Holsztyna, Meklemburgii, Turyngii, Hestii), Śląska, Czech, Moraw, Skandynawii, Flandrii, Holandii, Anglii, Prus, a także z Pomorza Gdańskiego, Żuław i Powiśla. Wśród imigrantów znaczną grupę stanowili przybysze z Niemiec, co wpłynęło na stosowanie w życiu codziennym języka niemieckiego. Trudnili się oni głównie handlem, rzemiosłem, często piastowali kierownicze stanowiska w organach władz miejskich (głównie Niemcy). Istotną grupę wśród imigrantów stanowili zakonnicy

⁸ L. Wiśniewski, op.cit., s. 6–8.

⁹ G. Bajda, *Prawa mniejszości narodowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2003, s. 43.

¹⁰ J. Ślęzak, op.cit., s. 85.

¹¹ A. Maksimeczuk, L. Sidorczuk, *Ochrona granic i obsługa ruchu granicznego*, Warszawa 2007, s. 46.

(cystersi, benedyktyni, dominikanie, karmelici, franciszkanie i siostry brygidki), przybywający z domów zakonnych różnych państw europejskich¹².

Gdańszczanie opuszczali miasto głównie w sprawach handlowych, a także edukacyjnych. W okresie średniowiecza wpływ na migracje wywierali panujący (przywileje dla lubeczan Świętopelka i Władysława Łokietka). Samorząd miejski, ustawodawstwo wilkierzowe regulowało warunki nabycia obywatelstwa miasta przez obcych, przybywających do miasta. Uniwersalnymi organizacjami, których działalność określała kontakty polityczne, gospodarcze, kulturalne i społeczne, a tym samym generowała ruchy migracyjne była Hanza i Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie.

Ruchy migracyjne wzmożyły się w XVI–XVII w. z powodu przemieszczania się ludzi poszukujących azylu, jako uchodźcy religijni i polityczni z Niderlandów, Anglii, Francji i Szwecji¹³. Były one nośnikiem prądów i idei, które znalazły wyraz w obliczu miasta, m.in. wzorce zaczerpnięte z miast hanzeatyckich ujawniły się w architekturze, reformacja spowodowała zmiany w strukturze wyznaniowej. Obok katolików pojawili się luteranie, kalwini, menonici. Wprowadzono wtedy ograniczenia w nadawaniu obywatelstwa gdańskiego. W XVIII w. Rada Miejska określiła, że o obywatelstwo gdańskie mogą ubiegać się jedynie luteranie, katolicy i kalwini. Dyskryminowało to menonitów i żydów; wpływ na to miały głównie względy ekonomiczne. Tolerancja Gdańska wobec „obcych” była typowa dla miast portowych i była wartością, na którą wpływ wywiera pomyślność ekonomiczna¹⁴.

W XIX i na początku XX w. w obrazie ruchów migracyjnych były charakterystyczne: migracja wewnętrzna i zamorska (z Gdańska). Do miasta przybywali z innych państw robotnicy, którzy znajdowali zatrudnienie w przemyśle stoczniowym, metalowym i zbrojeniowym, urzędnicy niezbędni dla rozbudowy pruskiej administracji, rekruci wcielani do armii oraz oficerowie, od 1904 r. studenci i wykładowcy do utworzonej uczelni technicznej. Znamiennym zjawiskiem była emigracja zamorska, która obejmowała ludzi pochodzących ze wsi (głównie Kaszubów). Osoby te traktowały Gdańsk jako ogniwo tranzytowe w podróży do portów w Szczecinie i Hamburgu, a udawały się do Kanady, USA, Brazylii. Ustawy emancypacyjne (m.in. z lat 1847, 8, 1850, 1869) przyczyniły się do napływu społeczności żydowskiej¹⁵.

Po I wojnie światowej zaznaczyli swą obecność jeńcy, m.in. Rosjanie, Anglicy, ncuzi, Włosi, Serbowie, Portugalczycy, Polacy – członkowie Polskiej Organizacji jaskowej, którzy przebywali m.in. w obozie na Przeróbce.

¹² M. Biskup, *Ludność*, [w:] *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. I, Sopot–Gdańsk 1978, s. 383.

¹³ M. Bogucka, *Gdańscy ludzie morza w XVI–XVIII w.*, Gdańsk 1984, s. 17–18.

¹⁴ A. Chodubski, *Mit dawnego i współczesnego Gdańska „Cywilizacje w czasie i przestrzeni”* 1997, s. 58.

¹⁵ B. Czyżak, *Starogdański nurt kultury*, [w:] *Historia Gdańska*, t. IV, cz. 1, s. 236–237.

Po 1945 r. w wyniku postanowień międzynarodowych ludność niemiecka musiała opuścić miasto, na jej miejsce przybyła społeczność kresowa, a w tym niemało Białorusinów, Ukraińców, Litwinów, Tatarów, Rosjan, Ormian. W postawach i zachowaniach osób przybywających do Gdańska nastąpiło łączenie się dwóch ładów kaszubskiego i kresowego; w pierwszym charakterystyczne było przywiązanie do katolicyzmu, solidnej pracy i zamkniętości w kręgu rodzinnym, drugi cechowała duża zmienność w postawach i zachowaniach, łatwość przystosowawcza do nowej rzeczywistości społeczno-politycznej i ekonomicznej, wysokie aspiracje społeczne¹⁶.

Legalizacja ruchu migracyjnego na poziomie regionalnym należy do zadań wyodrębnionych w strukturze organizacyjnej Wydziału Spraw Obywatelskich i cudzoziemców Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku¹⁷. Zajmuje się takimi sprawami, jak: legalizacja pobytu na terytorium RP przez obywateli Unii Europejskiej, wydawanie zezwoleń na pobyt rezydenta WE na terytorium RP, wizy pobytowych, zaproszeń oraz dokumentów dla cudzoziemców, wymiana kart pobytu, zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony i osiedlenie się na terytorium RP, wydalenie z terytorium RP, nakładanie kar administracyjnych na przewoźników, zgody na pobyt tolerowany, odwołanie od decyzji komendanta wojewódzkiego, powiatowego, miejskiego policji, Komendanta Oddziału lub placówki kontrolnej Straży Granicznej o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium RP. W przestrzeni gdańskiej kontrolę przemieszczających się przez granice osób (przejście graniczne morskie w Nowym Porcie, lotnicze w Gdańsku Rębiechowie) sprawują funkcjonariusze placówki Straży Granicznej w Gdańsku, wchodzącej w skład Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i organizacje pozarządowe udzielają pomocy imigrantom. Odpowiedzialnym za pomoc uchodźcom jest Wydział Organizacji Pomocy Środowiskowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdańsku, a w jego ramach Referat Integracji Społecznej i Poradnictwa Specjalistycznego. Do zadań Referatu m.in. należy udzielenie pomocy uchodźcom w ramach indywidualnej integracji, a w szczególności: udzielenie uchodźcom informacji dotyczących pomocy oraz o warunkach jej wstrzymywania lub odmowy udzielenia, współdziałanie z uchodźcą oraz wspieranie go w kontaktach ze środowiskiem lokalnym, pomoc w uzyskaniu możliwości zamieszkania, świadczenia pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla uchodźców. Czynnikiem generującym pomoc cudzoziemcom legitymującym się zezwoleniem na osiedlenie się lub zgodą na pobyt tolerowany w RP są przepisy ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹⁸.

¹⁶ J. Ślęzak, op.cit., s. 227.

¹⁷ Ibidem, s. 281.

¹⁸ Ibidem, s. 300–313.

Imigrantom udzielają pomoc w Gdańsku również organizacje pozarządowe. Amnesty International (powstała 18 maja 1961 r., a polska struktura w 1998 r.). Jej celem jest zbieranie i informowanie o naruszeniu praw człowieka, procedurach uchodźczych, a także działalność informacyjno-edukacyjna dla szkół¹⁹. W Gdańsku działają szkolne grupy Amnesty International w gimnazjum nr 25 (grupa nr 10) i I Liceum Ogólnokształcącym (grupa nr 11). W ramach spotkań szkolnych grup AI podnoszone są kwestie dotyczące praw człowieka, kształtowania postaw tolerancji, przeciwdziałania rasizmowi. W 2006 r. AI zorganizowała Międzynarodowy Maraton Pisania listów przez szkolne grupy AI. Celem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (powstałej w 1989 r.) jest edukacja i monitoring w zakresie przestrzegania praw człowieka. Od 1992 r. prowadzi ona program bezpłatnej pomocy prawnej dla cudzoziemców i uchodźców.

PCK kieruje się zasadami: 1. humanitaryzmem, 2. bezstronnością, 3. neutralnością, 4. niezależnością, 5. dobrowolnością, 6. jednością i 7. powszechnością. W Gdańsku realizuje całorocznie pomoc polegającą na dozywianiu, pomoc doraźną (zbiórki odzieży), działalność w ramach ośrodków (noclegownie, opieka psychologa, lekarza), opiekę nad chorymi w domu, pomoc cudzoziemcom głównie dotyczącą kontaktów z urzędami państwowymi, rodziną, zapewnienie podstawowych warunków bytowych²⁰.

Caritas Archidiecezji Gdańskiej prowadzi m.in. Centrum Pomocowe Caritas im. O. Pio, Dom Caritas w Gdańsku-Wrzeszczu. W ramach Wolontariatu Europejskiego (European Voluntary System), przebywają w mieście wolontariusze z Węgier, Belgii, Francji, Hiszpanii, Austrii i Turcji. Każdy z nich może, w ramach wybranego projektu Caritas, pracować m.in. z dziećmi, osobami chorymi, przedstawicielami mniejszości. Celem Polskiej Akcji Humanitarnej (powstałej w 1994 r.) jest niesienie pomocy uchodźcom, ofiarom wojen, a także tworzenie i kształtowanie postaw humanitarnych. Realizuje ona projekty, których celem jest pomoc uchodźcom, m.in. „Możesz uczyć się rozumieć – MUR”, organizuje warsztaty krawieckie, fryzjerskie, porady prawne i szkolenia, „Współpraca z UNHCR” – poradnictwo i pomoc socjalna osobom ubiegającym się o status uchodźcy (głównie Czeczenom). Realizowane są również projekty, których celem jest pomoc repatriantom, m.in. „Adaptacja i integracja repatriantów 'olsce” – kursy języka polskiego i angielskiego, poradnictwo społeczno-prawne, wyzacja zawodowa repatriantek na rynku pracy w Polsce. Programy PAH obejmują cały kraj²¹.

Obecnie Gdańsk jest ośrodkiem wielokulturowości i wieloetniczności, znajduje w nim jedna z największych mozaik narodowościowych w Polsce, którą tworzą

¹⁹ *Amnesty International*, red. P. Müldner-Niechowski, H. Lewińska, Podkowa Leśna 1997, s. 31.

²⁰ Z. Abramek, *Powstanie i działalność Polskiego Czerwonego Krzyża 1912–1951*, Warszawa 2001,

²¹ R. Kuźniar, op.cit., s. 270.

Białorusini, Cyganie, Grecy, Karaimi, Litwini, Niemcy, Ormianie, Rosjanie, Tatarzy, Ukraińcy i Żydzi oraz przedstawiciele innych narodów z różnych kontynentów.

Złożoną kwestią jest określenie wielkości poszczególnych grup narodowościowych. Rzeczywistość ta wyraźnie ujawniła się w czasie przeprowadzonego w maju 2002 r. Narodowego Spisu Ludności; z jednej strony zauważa się duże grupy społeczności o niepolskim rodowodzie narodowym, z drugiej zaś, nie ujawniają one tego rodowodu; systematycznie zmniejsza się ich identyfikacja ze wspólnotowymi strukturami organizacjami, pogłębia się odstępowanie od tradycyjnej wyznaniowości, co odbija się na ujawnieniu dużych rozbieżności w ich oszacowaniu ilościowym. Inne są oficjalne statystyki i dane wskazywane przez działaczy wspólnotowych, duszpasterzy, czy też instytucje zajmujące się kwestiami narodowościowymi oraz odmienne są ustalenia badaczy tych zagadnień.

Szacuje się, że w Trójmieście zamieszkuje obecnie ok. 5 tys. osób mających świadomość niepolskiego pochodzenia narodowego, w tym: ok. 500–1000 Białorusinów, 100–150 Cyganów, 30–50 Czechów, 80–150 Greków, 20–30 Karaimów, 100–200 Litwinów, 3–4 tys. Niemców, 100–150 Ormian, 200–250 Rosjan, 100–200 Tatarów, 500–700 Ukraińców, 200–500 Żydów²².

Mimo procesu adaptacji i integracji w życiu imigrantów istotna jest ich łączność z krajem wychodźstwa, która wyraża się m.in. w nauce języka narodowego, tworzeniu organizacji społeczno-kulturalnych, podtrzymywaniu tradycji, obyczajów i religii. Tworzeniu organizacji społecznych, zespołów, a w tym artystycznych, śpiewaczych, funkcjonowaniu gmin wyznaniowych, działalności edukacyjnej i naukowej nie przeciwdziałają oficjalne czynniki polskie. Dają wyraz pozytywnego zainteresowania się nimi oraz promują ich działalność. W gdańskiej przestrzeni lokalnej funkcjonują m.in. następujące struktury organizacyjne: Białoruskie Towarzystwo Kulturalne „Chatka”, Gdański Oddział Stowarzyszenia Litwinów w Polsce i Towarzystwo Litewskie w Gdańsku, Związek Mniejszości Niemieckiej w Gdańsku, Koło Zainteresowań Kulturą Ormian, Rosyjskie Centrum Nauki i Kultury, Związek Ukraińców w Polsce koło Gdańsk, Gmina Wyznaniowa Żydowska w Gdańsku i Niezależna Gmina Wyznania Mojżeszowego z siedzibą w Gdańsku, Karaimska Gmina w Gdańsku wchodząca w skład Związku Karaimów w Polsce, Muzułmańska Gmina Wyznaniowa w Gdańsku i dwie organizacje tatarskie – Towarzystwo Kultury Muzułmańskiej Tatarów Polskich w RP i Związek Tatarów Polskich, Stowarzyszenie Romów „Radość”, Stowarzyszenie Kulturalne Polsko-Azerbejdżańskie z siedzibą w Gdańsku, Towarzystwo Gdańsk-Niderlandy, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Chińskiej, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Wietnamczyków Oddział w Gdańsku, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie (społeczność posługująca się językiem regionalnym).

²² J. Ślęzak, op.cit., s. 352–353.

Stowarzyszenia społeczno-kulturalne działające na terenie Gdańska mają charakter otwarty i mogą w nim działać również osoby niewywodzące się z danej mniejszości, ale zainteresowane historią, kulturą i nauką języka. Oddolna aktywność społeczno-kulturalna jest znakiem postaw „społecznikowskich” wąskiego kręgu osób, potrzebą świadomościową jednostek zorientowanych na podtrzymywanie i pielęgnowanie dziedzictwa przeszłości.

Istotny element w procesie integracji mniejszości i cudzoziemców ze społecznością lokalną pełnią wydarzenia kulturalne: „Festiwal Kultur Świata”, „Festiwal Mniejszości Narodowych”, „Biografie Gdańskie – Dni Mniejszości Narodowych”²³.

Istotną barierę w adaptacji i integracji imigrantów stanowi komunikacja językowa. Nieznajomość języków obcych występuje nawet w instytucjach pierwszego kontaktu (urzędy, organizacje, sklepy). Bariery osiedleńcze wynikają również z stereotypowego postrzegania przybywających cudzoziemców do Gdańska. Pozytywniejsze jest postrzeganie cudzoziemców przybywających z Europy Zachodniej, natomiast negatywny obraz jest imigrantów ze Wschodu. Działania polityczne w stosunku do imigrantów, repatriantów, przedstawicieli mniejszości narodowych, są zgodne z założeniami polityki państwa.

Podsumowując należy stwierdzić, iż w wyniku przeobrażeń ustrojowych dokonujących się w Polsce od 1989 r. zmienił się stosunek państwa do imigrantów, a wspólna polityka UE kształtuje nową instytucjonalizację migracji. Polityka państwa oraz działalność samorządu lokalnego w Gdańsku sprzyja procesom adaptacyjnym i integracyjnym imigrantów. Obecnie obserwuje się w obrazie życia imigrantów prymat uniwersalizmu nad wartościami lokalnymi; ujawnia się istotne zainteresowanie zjawiskami globalnymi w życiu kulturalnym, a „małe zauważanie” inicjatyw lokalnych. Znaczące jest uczestnictwo społeczne w wydarzeniach kulturalnych: muzycznych, wystawienniczych, literackich, teatralnych czy kinowych, mających zasięg światowy czy ogólnokrajowy, zaś marginalne jest zainteresowanie wartościami kultury osadzonymi w tradycji. Zmniejsza się oficjalna identyfikacja licznych przedstawicieli mniejszości narodowych z strukturami własnej wspólnoty, powszechna staje się opcja na rzecz identyfikacji z ładem globalnej społeczności obywatelskiej.

²³ Ibidem, s. 300–429.

